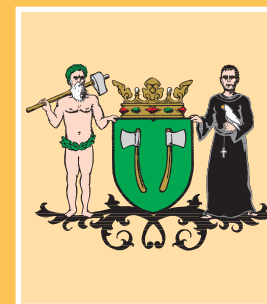

Jaargang 20 - nummer 2 juni 2008

T i j d s c h r i f t

Historische Vereniging Gemeente Beilen

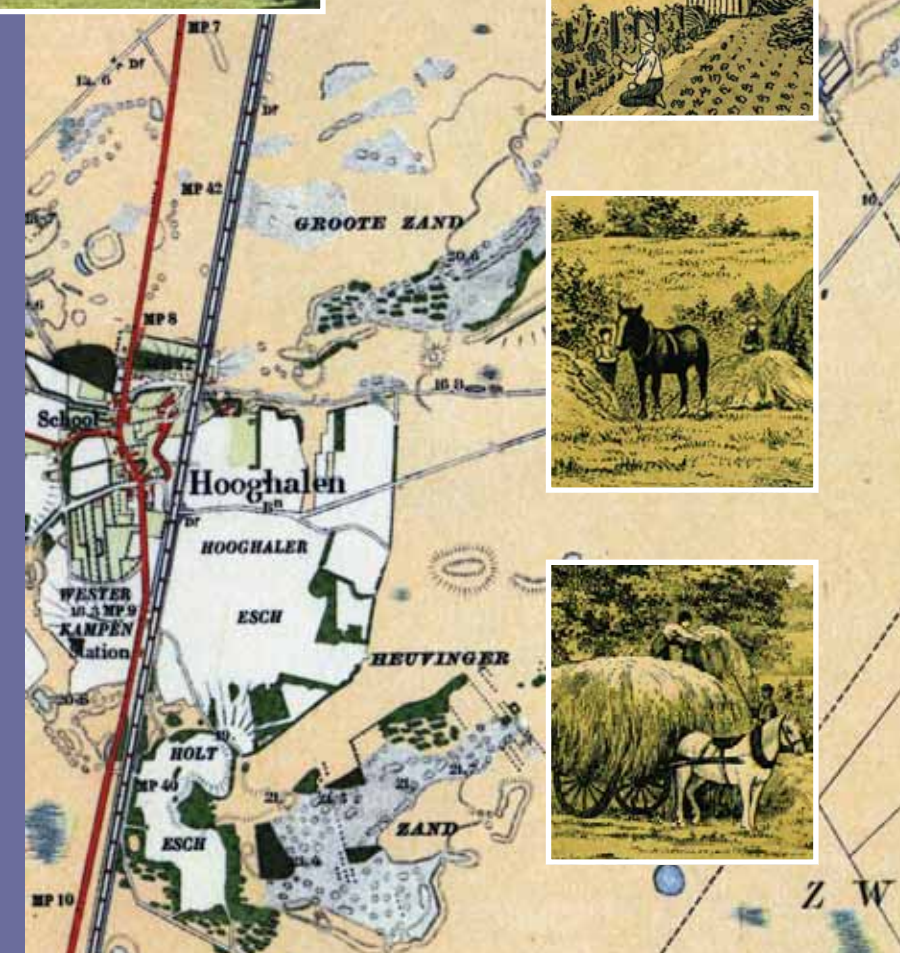
Hoofdgebouw Beileroord

Familie Klooster

Veldwachters (10)

Piet Draad en Lise

Pinksterkamp

Kunstschilders in Midden-Drenthe (7)

Jan van Ravenswaay (1789-1845) (1)

Jan van Ravenswaay woonde vanaf 1838 tot 1847 achtereenvolgens in Zweeloo en Westerbork. Hij maakte voornamelijk landschappen en stalinterieurs, vaak gestof-feerd met vee.

Jan van Ravenswaay, *Gezicht op Assen* (1841), Drents Museum, Assen.
Tussen het geboomte op de achtergrond zijn enkele kenmerkende Asser gebouwen zichtbaar: de abdijkerk en het gouverneurshuis. Het vee op de voorgrond geeft diepte aan het schilderij. Ook de iets verder verwijderde, met twee paarden bespannen wagen, waarop de oogst wordt opgetast, draagt daaraan bij.
Uit: R. Sanders, *Schilders van Drenthe, Zuidwolde 2001*, pp. 186-187.

Foto's omslag voorzijde:
Op de grote foto: Het hoofdge-bouw van Beileroord en drie kleine foto's van afbeeldingen op de landbouw- en tuinbouw-diploma's van Marinus Brouwer.
Verder: kaartfragment van Hooghalen (1900) met zichtbaar de Hof van Halenweg en het Grote Zand, waar het Pinksterkamp van de padvin-ders in 1932 werd gehouden (zie ook p. 28-II).

Inhoud:
11 Kunstschilders in Midden-Drenthe (7) - W. Brinkman
1-9 Een hoofdgebouw voor Beileroord - G.H. Kamphuis
10-14 De geschiedenis van de familie Klooster in Wijster (ca. 1820-heden) - deel 1 - Ronald Jansen
15-21 Gemeenteveldwachters in Beilen (deel 10) - J. Maas
22 Op de foto - L. Huizinga
23-25 Piet Draad en Lise - Roel Reijntjes (1923-2003)
26-27 Gebruiksvoorwerpen - S.H. Hoek-Beugeling
28-III In het kamp van de N.P.V. - W. Brinkman

Adressen auteurs:
- W. Brinkman, Pinksterbloem 42, 9411 CH Beilen.
- S.H. Hoek-Beugeling, Min. Kanstraat 13, 7811 GN Emmen.
- L. Huizinga, Sweelinckplein 37, 9402 TW Assen.
- R. Jansen, Ericalaan 99, 7906 NC Hogeveen.
- G.H. Kamphuis, Esweg 60, 9411 AJ Beilen.
- J. Maas, Esdoornlaan 1, 9411 AT Beilen.

Hoofdredacteur
mw. J.A. Sikken, Grondselweg 7, 9418 TP Wijster, tel. 0593-562409
email: janetta@grondsels.nl

Eindredacteur
vakant

Redactie-leden
mw. R. Gerding, Lheebroek 29, 7991 PM Dwingeloo, tel. 0593-541844.
J. Hogeveen-Zuidberg, Westeinde 23, 9415 PG Hijken, tel. 0593-524615.
B. Oosting, Klatering 36, 9411 XH Beilen, tel. 0593-525897
F. Timmerman-Stevens, Smilderweg 2D, 9414 AD Hooghalen, tel. 0593-592251.
A. Visscher-Ovinge, De Snikke 13, 9411 ET Beilen, tel.0593-523098.

Bestuur
Vakant (voorzitter)
W. Brinkman (secretaris)
Pinksterbloem 42, 9411 CH Beilen, tel. 0593-541848.
H.J. Vos (penningmeester), Oosteinde 12, 9415 PA Hijken, tel. 0593-523028.
G. Drenth-Barkhof (ledenadministrateur), Dahliastraat 20, 9411 GP Beilen, tel. 0593-524440.
E. Beuving, Pr. Bernhardstraat 1K, 9411 KH Beilen, tel. 0593-524382.
F. Biemold, Vonderkampen 136, 9411 RH Beilen, tel. 0593-524772.
H.L.G. Schuur, Nieuwe Es 10, 9418 PS Wijster, tel. 0593-562412.
J. Vrijs, Julianastraat 16, 9411 PL Beilen, tel. 0593-523802.

Lidmaatschap
Het lidmaatschap van de vereniging bedraagt € 16,50. Bankrekeningnummer: 3065.27.774 t.n.v. Hist. Ver. Gem. Beilen. Rekeningnummer Postbank: 3090700 t.n.v. Hist. Ver. Gem. Beilen.
Opgave lidmaatschap en ledenadministratie: G. Drenth-Barkhof, Dahliastraat 20, 9411 GP Beilen, tel. 0593-524440.
Het opzeggen van een lidmaatschap dient SCHRIFTELIJK te geschieden bij G. Drenth-Barkhof voor 1 november. Voor alle informatie betreffende het tijdschrift: G. Drenth-Barkhof, Dahliastraat 20, 9411 GP Beilen, tel. 0593-524440.

Copyright
Het overnemen van foto's en/of artikelen of delen daarvan is slechts toegestaan na verkregen schriftelijke toestemming van de hoofdredacteur.

Productie: Uitgeverij Drenthe
ISSN-nummer: 1380-3301

Zoas't nou is ...

De padvinders uit 1932 hadden hun pinksterkamp opgeslagen in het Grote Zand. Zij bereikten deze plek via het Middendorp en de spoor-wegovergang in de Hof van Halenweg (bovenste foto). In dit ge-bied is anno 2008 het bungalowpark Hof van Halen gesitueerd (onderste foto). (Foto's W. Brinkman)

Foto's omslag achterzijde
Linksonder: Het voormalig hoofdgebouw van Beileroord. In het midden: De situatie anno 2008.

G.H. Kamphuis

Een hoofdgebouw voor Beileroord

Het boek *Honderd jaar Beilen en omgeving*, dat onlangs verscheen, laat nostalgische beelden zien: boerderijen in de kom van het dorp, winkelpanden, molens en heel veel groen.

Natuurlijk kun je het verleden niet vasthouden, maar toch denk je onwillekeurig: 'Wat jammer, wat is er veel verdwenen.' En zo komt dan de herinnering aan het vroegere hoofdgebouw van Beileroord naar boven. Wanneer werd dat ook al weer gebouwd en wanneer gesloopt, en waarom eigenlijk?

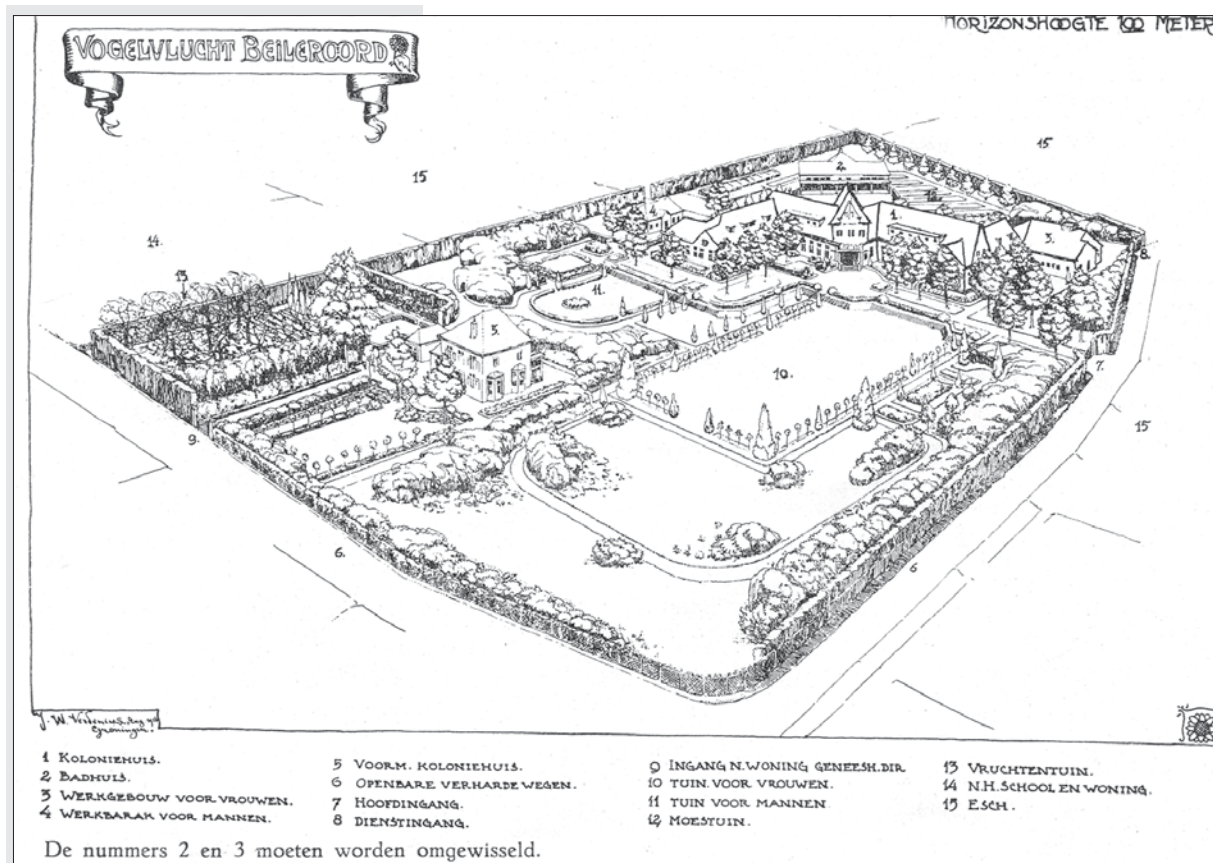
Beileroord in de groei

De beginjaren 1922-1923 waren moeilijk geweest voor de jonge gezinskolonie Beileroord. De gehoopte toestroom van patiënten bleef uit en het gezinsverplegingsexperiment dreigde op deze manier te mislukken. Maar na de aanstelling van een heuse geneesheer-directeur in de persoon van dokter M. Westerterp begon Beileroord te groeien. Het aantal aanvragen voor opname nam toe en bood perspectief voor de toekomst.

Bij de start van Beileroord in 1922 was afgesproken, dat de proef met de gezinsverpleging drie jaar zou duren. Eind 1925 moest dus bekeken worden of men verder wilde gaan. Maar thans - medio 1924 - leek het verstandiger om zo'n beslissing op eerdere datum te nemen, want nu de toestroom van patiënten op gang kwam, zou het jammer zijn als de opnameaanvragen niet gehonoreerd konden worden. Mogelijk zou Beileroord vervolgens in het vergeetboek raken. Een te klein aantal patiënten zou

Entree hoofdgebouw

zetting van de exploitatie van Beileroord. Bovendien wilden de provincies financieel garant staan voor toekomstige uitbreidings- en exploitatiekosten. Op deze basis was het voor Beileroord natuurlijk gemakkelijker geld te lenen voor de bouw van een hoofdgebouw.

Gevraagd: Een prettig ogend hoofdgebouw

Er kon dus gebouwd worden, maar waar en hoe? De gemeente Beilen bood gratis een bouwterrein aan in het Terhorsterzand. Uiteraard was dat een verleidelijk voorstel, dat uitvoerig gewikt en gewogen werd. Tenslotte koos men echter voor een plek vlakbij het dorp, namelijk een stuk grond achter het voorlopige kleine koloniehuis aan de Prins Hendrikstraat, op de toenmalige es van Beilen. De koopprijs bedroeg iets minder dan f. 14.000,--.

Het nieuwe hoofdgebouw moest aan nogal wat eisen voldoen. De opdrachtgevers van Beileroord verlangden bovenal een gebouw dat beantwoordde '... aan de huidige eischen van goede krankzinnigenverpleging, doch dat tegelijkertijd zoo min mogelijk het stempel van een krankzinnigeninrichting mocht dragen'. Het

gebouw moest mooi worden, goed in de bestaande omgeving passen en op iedereen een prettige indruk maken. Vanzelfsprekend moest het aan zijn doel beantwoorden, ook op de langere termijn. Dat doel was, om een hedendaagse term te gebruiken, multifunctioneel. Het gebouw diende namelijk niet alleen voor de opname en verpleging van patiënten, maar zou ook onderdak moeten bieden aan diverse voorzieningen, zoals apotheek, administratie, keuken, magazijn, werkkamers voor de geneesheer-directeur en de adjunct-directrice, enzovoort. Het verplegend personeel moest gehuisvest worden en een badgelegenheid was nodig voor de patiënten in de gezinsverpleging.

Aan het begin van 1925 werd over dit alles uitvoerig vergaderd. Architect J. Boelens kreeg de opdracht een ontwerp voor de bouw te maken, maar toch werd er kennelijk wat getwijfeld aan de capaciteiten van deze architect. Had hij wel voldoende ervaring voor een project zoals dit? Daarom werd besloten dat de befaamde bouwmeester H.P. Berlage de supervisie zou krijgen.

Op 20 oktober 1925 vond de aanbesteding plaats. De bouw werd gegund aan aannemer Heun uit Westerbork voor een bedrag van f. 116.666,--. Bij dit bedrag kwamen nog de uitgaven voor stucadoor- en schilderwerk, elektrische leidingen, waterleiding en riool, centrale verwarming en tuinaanleg. Zo kwam de totaal som op ruwweg f. 165.000,--.

De eigenlijke bouw werd eerst gehinderd door het slechte weer, maar vorderde daarna snel, zodat in november 1926 het karwei was voltooid.

Een woord van lof

In een vaktijdschrift uit die dagen schreef een deskundige lovende woorden over het nieuwe koloniehuis: 'Zooveel mogelijk zijn de verschillende vertrekken op den beganen grond aangebracht. Daardoor kon de architect de gebouwen laag houden en verkreeg het geheele complex een gestrekt karakter, waardoor het zoo goed aansluit aan 't vlakke Drentsche landschap. De ongezochte afwisseling in de verschillende bouwmassa's welke logisch voortkwam uit de indeeling, maakt de architectuur speelscher en ongedwongener.' Ook de tuinaanleg van tuinarchitect Verdenius oogstte bewondering van de deskundige commentator, die als volgt concludeerde: 'Het koloniehuis Beileroord behoort tot de helaas weinige gebouwen in Drenthe waar liefde tot de architectuur en de noodige vakkennis samenwerken om een goed geheel tot stand te brengen'.

Een kleine rondgang

Het middelste gedeelte van het gebouw, met de ingangspartij, was het hoogste en stak dus boven de andere daken uit. Een bezoeker

Architect Berlage

H.P. Berlage (1856-1934), die op de achtergrond de supervisie had over architect Boelens, was een belangrijk vernieuwer en een van de grootste bouwmeesters van Nederland. De Beurs in Amsterdam is een bekende schepping van hem. Hij ontwierp bijvoorbeeld ook het jachtslot St. Hubertus op de Hoge Veluwe, het gemeentemuseum in Den Haag en het gemeentehuis in het Groningse dorp Usquert.

Berlage was voorstander van een eerlijke (en zichtbare) constructie en van een oprecht gebruik van bouwmaterialen. Naar zijn opvatting moest een gebouw een 'totaalkunstwerk' zijn, met een goede onderlinge afstemming van alle onderdelen. Berlage hield zich niet alleen met bouwkunst bezig, maar ook met het ontwerpen van meubels en glasserviezen.

In de grote keuken

De entree

De trap

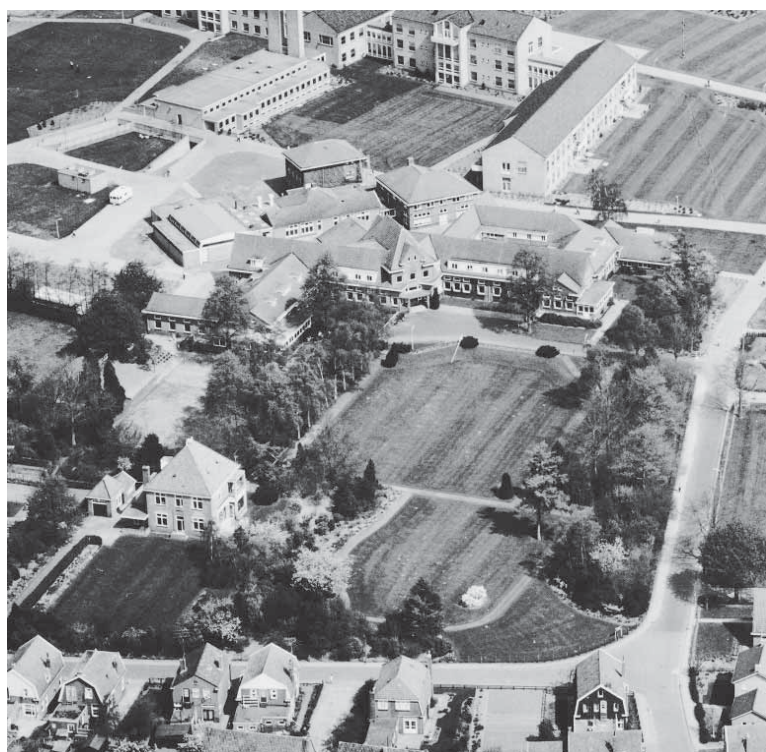
kwam via een vestibule in een vrij ruime hal. Recht vooruit voerde een trap naar boven; daar bevonden zich slaapkamers voor het inwonend personeel en een paar droogzolders. Oude foto's laten zien hoe bedoelde trap in de fraaie stijl van de art deco was opgetrokken en een zeker cachet aan de hal gaf (later is de trap ge-

moderniseerd, ofwel vernield). Achter hal en trap, in een uitbouw, lagen o.a. de keuken en bijkeuken. Vanuit de hal liepen links- en rechtsaf twee gangen, aan het eind waarvan men de beide verpleegafdelingen kon vinden. Op weg daarheen passeerde de bezoeker vertrekken zoals kantoor, apotheek, personeelskamer en directiekamers.

Het hoofdgebouw

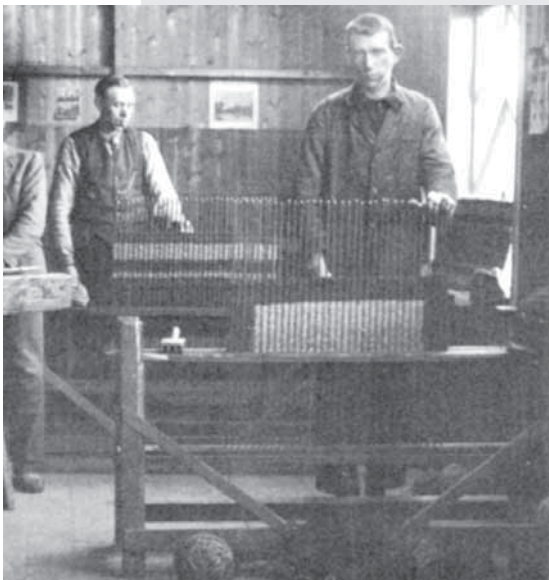
Luchtfoto van het hoofdgebouw

Mattenvlechterij

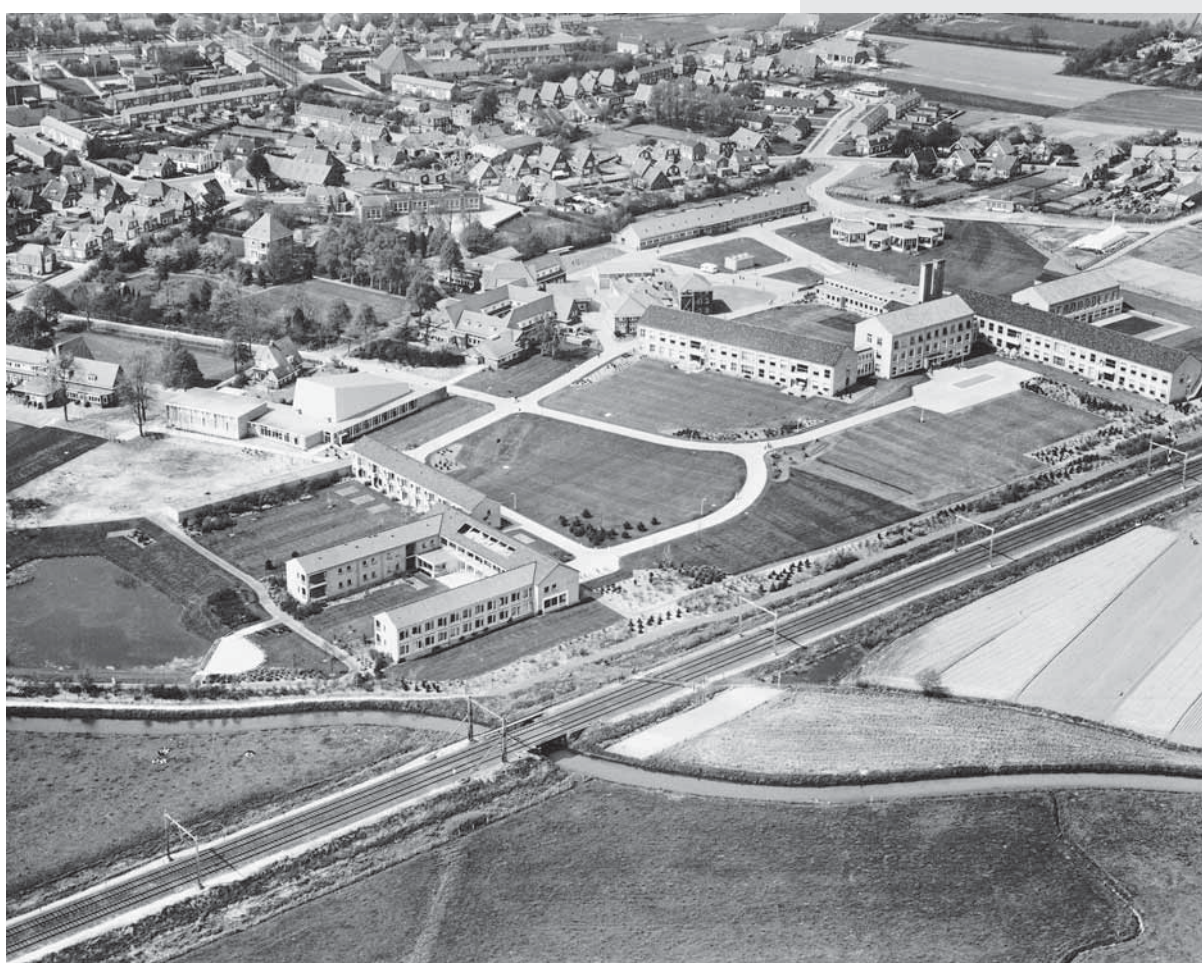
Luchtfoto van het hoofdgebouw

De twee (gesloten) verpleegafdelingen stonden haaks op de gangen, zodat de voorzijden gericht waren op het zuidoosten. Dames- en herenafdeling waren in grote lijnen hetzelfde. Het grootste verschil was, dat het badhuisje tegen de damesafdeling was aangebouwd.

Voor 't begrip van die tijd waren de patiëntenslaapzalen zeer bescheiden van omvang; zowel op de heren- als op de damesafdeling waren twee zalen met negen bedden. Bovendien beschikte elke afdeling over twee tweepersoons slaapkamers. Dit betekende, dat de verpleegdenafdelingen in het totaal over 44 bedden beschikten. Dit was in overstemming met het Koninklijk Besluit van 9 april 1927.

Huiselijke zitgelegenheid was er amper voor de patiënten, maar naderhand werden serres aangebouwd die min of meer als huiskamer konden fungeren. Ook in andere opzichten werd er in de loop der jaren het een en ander aan het gebouw veranderd en uitgebreid, zodat ook de opnamecapaciteit werd vergroot. Toch wist het hoofdgebouw van Beileroord zijn karakter te bewaren, mede door de opvallende plattegrond. Het centrale gedeelte, met entree en hal, was namelijk 45 graden gedraaid ten opzichte van

de zijvleugels. Daardoor liepen de dienstgangen wel evenwijdig, maar niet meer in elkaars verlengde. Dat was zeker voor die tijd iets bijzonders, omdat men zo het nare beeld van een eindeloos lange ziekenhuisgang doorbrak.

‘Aan alles komt een eind’

In het kader van de grootscheepse herstructurering van Beileroord in de jaren '70 en '80 van de vorige eeuw moest het hoofdgebouw verdwijnen. Toch gebeurde de sloop niet 'zomaar'. Vooraf werd er veel heen en weer gepraat over wat er moest gebeuren: een ingrijpende verbouwing of nieuwbouw? Op zeker moment ging de voorkeur uit naar renovatie; een schetsontwerp daarvoor werd bij het Ministerie ingediend. Maar in april 1982 verlangde het College voor Ziekenhuisvoorzieningen dat óók een nieuwbouwvariant zou worden ontwikkeld en vervolgens bleek dat de kosten voor nieuwbouw en renovatie elkaar maar weinig ontliepen. Nóg eens werd

Luchtfoto van Beileroord

Commentaar van BO-personeel op de sloop.

- Persoonlijk betreurt ik het erg dat het gebouw gaat verdwijnen, maar dan ben je natuurlijk sentimenteel.... Het nieuwe gebouw zal functioneel beter voldoen. Maar er gaat iets verloren, het is een stuk van je leven.
- Een goede renovatie is minstens zo duur als een nieuw gebouw en daarom verdwijnt er iets unieks. In Beilen is het nu eenmaal zo, dat ze altijd datgene wat mooi is kapot maken.
- Ik ken patiënten die vroeger in het hoofdgebouw werden verpleegd. Ze hebben er slechte herinneringen aan overgehouden. Het lijkt mij niet zo verstandig met hen te praten over de oude tijd van het hoofdgebouw.
- Het is een mooi gebouw, vooral het middenstuk met trappenhuis en dergelijke. Als je het bekijkt, weet je dat dit tegenwoordig niet meer kan. Zo'n massief gebouw, zoveel hout..., het kan gewoon niet tegenwoordig.
- Ik houd van oude gebouwen, maar als het nauwelijks kan..., dan is het verstandig een nieuw gebouw neer te zetten. Je kunt niet vanwege geschiedenis of gevoelens een oud gebouw laten staan.
- Komend jaar wordt het gebouw gesloopt..., eeuwig zonde. Ik heb wel eens gekscherend gezegd, dat in Beilen alle oude gebouwen worden afgebroken. Dit gebouw hóort bij Beilen!
- Beileroord, zoals ik het heb leren kennen, die kleine gemeenschap, is niet meer. Dat vind je niet terug. Dat gebouw is ook maar een omhulsel, want wat daar was, bestaat niet meer.
- Ik vind het ook jammer dat het weggaat, het is inderdaad het gezicht van Beileroord. Ik had liever een goede verbouwing gehad, maar dat is net zo duur als nieuwbouw. Als het niet meer kan, sloop dan maar.

Geraadpleegd:

BeilerWoord, personeelsorgaan van de Stichting Beileroord, diverse nummers.

B. Bontsema, 'Bij het verdwijnen van een oud gebouw, mini-interviews met personeelsleden van Beileroord', in *BeilerWoord*, januari 1985.

Directiearchief van het voormalige Psychiatrische Ziekenhuis Beileroord te Beilen.

P. van den Esch, *Beileroord 1922-1972, vijftig jaar gezinsverpleging*, Beilen, 1972.

G.H. Kamphuis, 'Psychiatrische gezinsverpleging in Beilen, deel IV', in: *Tijdschrift Historische Vereniging Gemeente Beilen*, februari 2007.

Verslag betreffende de Kolonie voor Gezinsverpleging Beileroord over het tijdvak november 1926 tot en met het jaar 1927.

M. Westerterp, 'Het nieuwe koloniehuis der Stichting Beileroord te Beilen' in: *Het Ziekenhuis*, 15 juni 1928.

een herzien, lichter renovatieplan ingediend. Maar uiteindelijk viel het doek voor het nu definitief oude hoofdgebouw; het moest tegen de grond.

De sloop begon in december 1985 en was amper een maand later voltooid. Op vrijwel dezelfde plek verrees een nieuwe schepping van het architectenbureau Wentink te Baarn: de bouw was gegund aan Elevelds Bouwbedrijf te Beilen.

En zo was het einde gekomen voor een van de weinige monumentale gebouwen in Midden-Drenthe: architectonisch interessant en origineel wat opzet betreft, met hier en daar stijlkenmerken van de Amsterdamse School, toch ook passend bij dorp en landschap, zich vriendelijk-breed uitstrekkend achter de ruime gazons aan de voorzijde.

Zoals zo vaak hadden rationele argumenten het gewonnen. Toch jammer.....

Geveltoerisme

Tenslotte nog: Hoe zat dat nou precies met die stevige regenpijpen en brede dakgoten van het hoofdgebouw van Beileroord?

Ach, dat mag nu wel verteld worden. Die waren erg geschikt voor amoureuze geveltoeristen om naar het slaapkamerraam van hun geliefde op de bovenetage te klauteren.

De geschiedenis van de familie Klooster in Wijster (circa 1820-heden) - deel 1

Ronald Jansen

Voor Edwin en mijn zusje

In dit artikel wordt in hoofdlijnen de geschiedenis van de familie Klooster geschetst, de voorouders van Ronald Jansen, geboren in Wijster.

Hij plaatst het verhaal tegen de achtergrond van de historische ontwikkeling van Wijster. Hij beperkt zich hierbij tot zijn directe voorouders, maar dit geeft een mooi beeld van het wel en wee van een familie aan de kleine brink in Wijster.

De herkomst van de oudste generaties

De leden van de vijfde generatie Klooster en Jansen zijn geboren in zuidwest Drenthe. De 'Jansen'-tak heeft zijn oorsprong in Nijeveen, Zuidwolde, Uffelte en Ruinen. Twee leden van deze tak zijn afkomstig uit Overijssel, namelijk Hendrik Jansen (16) uit Staphorst en Jantien Engel (19) uit Avereest. Staphorst en Avereest liggen in Overijssel, vlak over de grens van Drenthe. Grootouders van Roelof Jansen (4) werkten in de veengebieden in 'De Riest'. De 'Jansen'-tak woonde beneden de lijn Steenwijk-Oosterhesselen, de 'Klooster'-tak boven deze lijn. De 'Klooster'-tak heeft zijn wortels deels in Ruinen en verder in Beilen, Rolde, Dwingeloo en Smilde. Deze plaatsen zijn over het algemeen iets noordelijker gelegen dan die van de 'Jansen'-tak. Grootouders van mijn opa Willem Klooster (6) zijn afkomstig uit Ruinen, namelijk het echtpaar Pouwel Klooster (24) en Grietien Klaas Brinkman (25). De 'Jansen'-tak heeft zijn wortels aldus deels in Noord-Overijssel, grenzend aan de provincie Drenthe. De naam Klooster verwijst naar de belangrijke plaats die in de middeleeuwen werd ingenomen door het klooster van Ruinen, zeer waarschijnlijk het oudste klooster in Drenthe. Dit klooster

Dank

De auteur van dit artikel wil graag de volgende personen bedanken voor het verschaffen van informatie over de familie die niet in archieven en literatuur te vinden is. Mevrouw H. Verschelling voor het mondeling informatie verschaffen en het beschikbaar stellen van haar uitgebreide familiearchief van de Kloosters. Van de heer J. Klooster werden veel gegevens verkregen over de grootvader van de auteur, Willem Klooster. De auteur heeft verder persoonlijke herinneringen in het artikel verwerkt.

				1. Ronald Wilfred Jansen (30-07-1964)											
2. Vader Willem Jansen (20-02-1939)								3. Moeder Grietje Klooster (07-07-1943)							
4. GV Roelof Jansen (25-07-1913-24-05-1992)				5. GM Wilhelmina Lubbinge (10-06-1920)				6. GV Willem Klooster (03-04-1907 – 20-12-1997)				7. GM Trijntje Tijms (08-10-1908 – 26-02-1990)			
8. OGV Willem Jansen (01-08-1867- 13-03-1950)		9. OGM Lammigje Hopster (24-08-1870- 11-07-1961)		10. OGV Jan Lubbinge (06-02-1894- 06-12-1973)		11. OGM Alberdina Mager (10-02-1901- 11-02-1926)		12. OGV Klaas Klooster (22-10-1856 – 12-10-1914)		13. OGM Aaltje Gils (22-02-1869- 23-10-1941)		14. OGV Jan Tijms (01-04-1867- 26-01-1954)		15. OGM Aaltje Sattler (19-11-1867- 30-10-1968)	
16. BOGV Hendrik Jansen (11-01- 1841- 22-11- 1926)	17. BOG M Jentje Pols (22-07- 1837 - 05-03- 1916)	18. BOGV Jan Hopster (19-04- 1845- 05-11- 1929)	19. BOG Jantien Engel (10-01- 1847- 24- 08-1916)	20. BOGV Jan Lubbinge (05-07- 1859- 29-09- 1928)	21. BOG Wilhelmi na van Egten (23-12- 1862- 02-01- 1914)	22. BOGV Albert Mager (06-11- 1869)	23. BOG Geessien Oost- Indiën (21-01- 1871)	24. BOGV Pouwel Klooster (23-02- 1821- 07-06- 1901)	25. BOG Grietien Klaas Brinkman (10-02- 1818- 23-07- 26-03- 1885)	26. BOGV Willem Gils (09-12- 1818- 23-07- 1881)	27. BOG Geertje van Bos (25-01- 1838- 16-08- 1898)	28. BOGV Tieme Tijms (02-06- 1829- 25-04- 1874)	29. BOG Jantje Kok (25-09- 1838- 20-03- 1888)	30. BOGV Aaldert Sattler (07-09- 1835- 06-01- 1913)	31. BOG Hendrikje Moes (10-04- 1838- 22-12- 1885)

Kwartierstaat

Ronald Wilfred Jansen

Voor de overzichtelijkheid is hierboven een kwartierstaat afgedrukt. De nummers achter de namen in de tekst verwijzen hiernaar. Het overzicht reikt tot en met de vijfde generatie (kwartieren 1 t/m 31). In de tekst wordt verwezen naar deze nummers die tussen haakjes zijn geplaatst. Zijdelings komt de 'Jansen'-tak ter sprake. Dit vanwege de contacten binnen deze familie tussen Ruinen en Wijster.

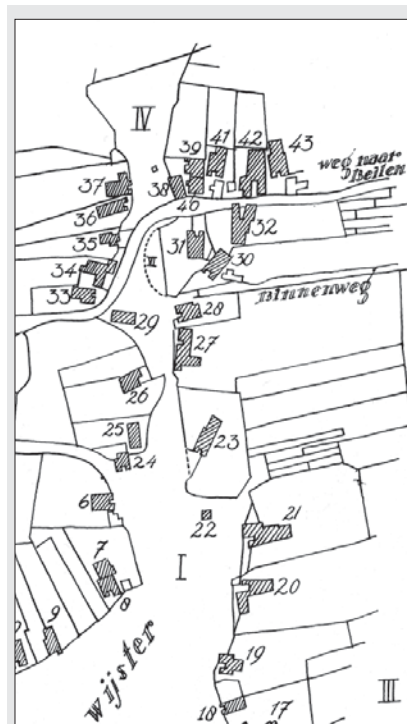
bestond al in 1141. In dat jaar schonk de bisschop van Utrecht de kerk van Steenwijk met haar tienden aan het Sancta Maria klooster in Ruinen. In 1325 stemde de bisschop van Utrecht in met het verzoek van de Benedictijner monniken hun abdij te verplaatsen naar de abdijhof Dickninge (De Wijk), gelegen temidden van woeste gronden in het stroomdal van de Reest. Dit betekende het einde van het klooster in Ruinen. De vader van Pouwel (24) -Hendrik Pauwels Klooster- was de eerste van mijn familie die de naam Klooster aannam. Hendriks Pauwel Klooster werd ook wel Clooster genoemd. Hij werd 3 april 1788 te Ruinen geboren. Hij was schaapherder en landbouwer. Hij huwde met Grietien Hendriks Bruins in Ruinen op 2 september 1820. Hij overleed in Ruinen op 29 juni 1866. De geboorteplaatsen van de oudste generatie binnen een tak ligt binnen een cirkel van 15 kilometer. Het is zeer waarschijnlijk dat Pouwel Klooster (24) en Grietien Klaas Brinkman (25) een aantal voorouders uit de 'Jansen'-tak hebben gekend, bijvoorbeeld Jan Lubbinge (20) en het echtpaar Albert Mager (22) en Geessien Oost-Indiën (23). Zij leefden medio/eind 19de eeuw. Ruinen was toen een kleine, besloten gemeenschap. In 1815 telde Ruinen 1.343 inwoners. Op 1 januari 1895 telde Ruinen 3.405 inwoners.

Het verst van elkaar verwijderd wat betreft de geboorteplaatsen van beide families waren Jantien Engel (Avereest) (19) en Geertje van Bos (Rolde) (27). De geboorteplaatsen van de vierde en vijfde generatie in Wijster kwamen min of meer overeen met de marken in Drenthe. De gemeente Beilen bestond uit de volgende marken: Halen, Hijken, Brunstinge, Beilen, Holthe, Spier, Wijs-ter en Drijber. De meesten waren afkomstig uit Wijster en het boven Wijster richting Beilen liggende Holthe. Jantje Kok (29) was geboren in Eursinge (Beilen).

Boeren en arbeiders in het dorp Wijster

In de jaren 1811-1831 werd tijdens de Franse overheersing begonnen met geheel Nederland kadastraal op te meten. De opmeting bracht een goed overzicht van de toenmalige bewoning, grondgebruik en perceelsindeling. De kaart uit circa 1830 werd getekend door de landmeter 1ste klas Van Hulten. Op deze kaart zie ik dat op de plek, waar later de boerderij van mijn opa Klooster (6) zou verrijzen, andere bebouwing stond, namelijk de woningen van Albert Jans Kuik, landbouwer; Geert Jans Schierbeek, landbouwer (Drijber) en Roelf Schierbeek, landbouwer. De boerderij stond in de 20ste eeuw op de hoek van de Beilerweg en de Sportweg in Wijster. In 1830 bestond de Sportweg nog niet. De contouren van de Meester Haddersstraat doorgaand in de Beilerweg zijn al in 1830 aanwezig. Tot en met de derde generatie bestond mijn familie met name uit boerenarbeiders. Zij woonden in een traditionele, besloten gemeenschap: het dorp Wijster.

Van de 'Klooster'-tak zijn veel personen smid geweest. Zij waren afkomstig uit Ruinen. De echtgenotes werkten voor ze trouwden vaak als hulp in de huishouding. Na het huwelijk zorgden zij voor de kinderen. De gezinnen waren vrij groot. In andere families - waar de vader bijvoorbeeld schipper was en veel van werk(plek) wisselde - kwam het voor dat binnen een groot gezin elk kind in een andere gemeente werd geboren. Beide families hadden in de vijfde generatie te maken met een relatief grote kindersterfte. Een aantal kinderen stierf bij de geboorte. Ziekten, zoals TBC, ver-

Op deze kaart (getekend door H.L.G. Schuur naar de situatie van 1830. Uit: G. Bakker e.a., *Van Wisnare tot Wijster 1206-1981*, Wijster 1981) staan de woningen getekend van Albert Jans Kuik, landbouwer (nummer 38); Geert Jans Schierbeek, landbouwer (Drijber) (nummer 39) en Roelf Schierbeek, landbouwer (nummer 40).

Vier generaties. Ronald Jansen, zijn moeder, grootmoeder en overgrootmoeder.

Boerderijen in Wijster in het begin van de 20ste eeuw

oorzaakten ook enkele slachtoffers. De voorouders van de vierde en de vijfde generatie die met elkaar trouwden woonden op loopafstand van elkaar in hetzelfde dorp, of een nabijgelegen dorp. Willem Gils (26) was geboren in Beilen, Geertje van Bos (27) in Rolde. De geboorteplaatsen van dit echtpaar lagen 10 kilometer van elkaar verwijderd. Dit was eigenlijk binnen de familie de grootste afstand tussen de geboorteplaatsen van een echtpaar. Omstreeks 1850 waren de Drentse dorpen nog, zoals reeds eeuwen voorheen, gesloten boerengemeenschappen. Wijster en Ruinen zijn esdorpen. De boerderijen lagen alle bijeen in het dorp. Van daaruit werd de landbouw en de veeteelt beoefend in het strikt afgebakende gebied van de marke. De akkers lagen op één of meer essen, complexen akkerland die tegen de dorpen aan of vlak in de buurt lagen. In oppervlakte verreweg het grootst was de tot het markegebied behorende heide, het weidegebied voor de schapen. Uit een markebosje haalden de boeren naar evenredigheid het hout, dat zij op hun bedrijf nodig hadden. De wegen in en rond het dorp en andere zaken werden tevens onderhouden door de marke. Het boerenleven gaf er in alles de toon aan. Er werd hard gewerkt. Het levenstempo was niet jachtig en verliep bedachtzaam van seizoen tot seizoen op dezelfde wijze. Alles draaide om landbouw: de dagindeling, patronen, de

opzet van het dorp, de zeden en de gesprekken die men voerde. Eeuwenlang was het boerenleven en waren de dorpen grotendeels op zelfvoorziening ingesteld. De handel was gering. De meeste spullen maakte men zelf of ze werden in het dorp vervaardigd door de smid en de wagenmaker.

De boerderijen werden vóór 1850 met behulp van de dorps-timmerman en de buren ('naoberplichten') opgetrokken. Veelal waren de bewoners lid van de Hervormde Kerk. Er waren geen grote veranderingen merkbaar in de manier waarop het boerenbedrijf werd uitgeoefend. Het in 1844 opgerichte Drents Landbouwgenootschap had (nog) geen invloed in Wijster. Mijn voorouders waren kleine, zelfstandige boerenarbeiders, niet rijk met pronkkamers, maar ook niet arm. Mijn directe voorouders in Wijster deden wel seizoenwerk, maar waren niet louter dagloners. Zij beschikten over een vaste woonlocatie, terwijl voor de seizoenarbeiders, hun bouwsels een tijdelijk onderkomen was, want zij trokken achter het werk aan. Ik heb wel zijtakken in mijn familie gevonden die louter dagloner waren. Kloosters werden vaak genoemd in de belastingaanslagen met een zuiver inkomen van circa f 1.000,-- tot f 2.600,--. Zij konden lezen en schrijven. Slechts één voorouder zette een kruisje onder een akte. De anderen plaatsten allemaal een handtekening.

Albert Mager (22) werd geboren in het gehucht Achterdijk en Geessien Oost-Indiën (23) in Waterleuzen. Deze twee gehuchten lagen toen rondom het dorp Ruinen. Deze gehuchten worden echter niet genoemd in het boek *Ruinen, een historisch portret*. Nu vormen Ansen, Pesse, Ruinen en Echten de kernen van de huidige gemeente Ruinen. Jan Lubbinge (20) was afkomstig uit Echten. Wie tegenwoordig Echten binnenrijdt ziet een dorp zoals er in Drenthe in vroegere tijden meer moeten zijn geweest. Jan Lubbinge zal als inwoner van Echten in zijn tijd het huis te Echten -een oude havezate en de enige in de gemeente Ruinen die is blijven bestaan- hebben gezien. Zijn echtgenote Alberdina Mager (11) zou op 11-02-1926 op 25-jarige leeftijd, vlak na haar verjaardag, overlijden aan TBC.

Boerenleven: het rooien van aardappels.

Boerderij in Wijster, eerste helft 20ste eeuw.

J. Maas

Gemeenteveldwachters in Beilen - deel 10

In dit tiende deel komen van de zeven gemeenteveldwachters, die gedurende de bezettingstijd in Beilen hebben gediend, Marinus Brouwer en Hendrik Biemold aan de orde.

In de vorige aflevering over de veldwachters Viëtor en Kalteren was te lezen dat het voor politiemensen, tijdens de bezetting van Nederland door de Duitsers gedurende 1940 tot 1945, heel moeilijk was hun werk te doen. Iedere politiemann moest toen zelf beslissen hoe hij zijn functioneren met zijn geweten in overeenstemming kon brengen.

Marinus Brouwer

In de bakkerij, annex café en boerderij aan de Kruisstraat in Beilen kwam Marinus Brouwer in november 1911 ter wereld. Een andere bijzondere gebeurtenis in dat jaar was dat er een concessie werd verleend voor de aanleg en exploitatie van een elektrische lichtinstallatie in het dorp Beilen en De Paltz.

Toen Marinus negen jaar oud was overleed zijn vader. Drie jaar later hertrouwde zijn moeder met Lukas Uilenberg. Het gezin verhuisde naar het Groningse Haren. Reeds na enkele jaren keerden ze, in mei 1928, terug naar Beilen en kwamen te wonen in het 'Hoen-dernest' in Lieving.

Na de acht jaar van de Lagere School te hebben doorlopen ging Marinus naar de MULO. Die opleiding brak hij na anderhalf jaar af; hij ging werken bij zijn stiefvader op de boerderij. Hij hoefde niet in militaire dienst. Hij volgde wintercursussen op het gebied van land- en tuinbouw. Maar het boerenwerk beviel de jonge Marinus niet zo

De bakkerij, annex café en boerderij in de Kruisstraat in Beilen, waar Marinus Brouwer in november 1911 werd geboren.

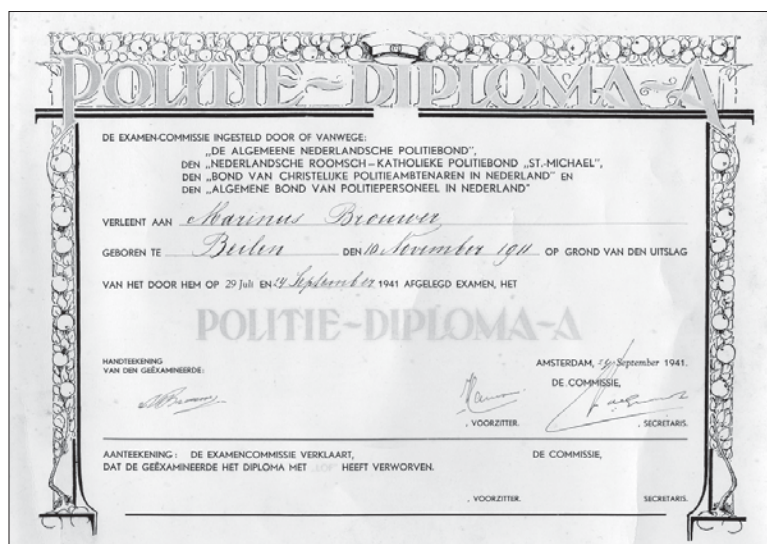
heel goed. Toen hij eind november 1939 een baan kon krijgen als tijdelijk controleur werkverschaffing en steunverlening bij de Crisis-Controledienst in Beilen greep hij dat met beide handen aan. De plaats was vrijgekomen, omdat G. Bazuin in militaire dienst was geroepen. Het weekloon bedroeg achttien gulden. Marinus was uitgegroeid tot een voor die tijd zeer grote man. Hij was 1.87 meter en ze noemden hem 'Lange Flip'.

Politiediploma

Door zijn lidmaatschap van de toneelvereniging was Brouwer in contact gekomen met gemeenteveldwachter Bosveld. Dat leidde er toe dat Marinus schriftelijk ging studeren om zijn politiediploma te halen. Eénmaal in de week gaf veldwachter Bosveld aan hem, aan Hendrik Biemold en aan nog een andere leerling, bijles. Marinus

Zondig niet meer!

Politieman Brouwer deelde niet zo gauw bekeuringen uit. Na vermanend een overtreder te hebben toegesproken zei hij meestal: "Ga heen en zondig niet meer!"

Aaltje Bonder en Marinus Brouwer op hun trouwdag (22 mei 1942)

Overzicht

Marinus Brouwer, geboren in Beilen op 10 november 1911, was de zoon van Jan Brouwer en Liena Thies. Hij groeide, met een onderbreking van enkele jaren, op in Beilen. Na Lagere School en anderhalf jaar MULO ging hij bij zijn stiefvader op het landbouwbedrijf werken (zijn eigen vader was overleden toen Marinus negen jaar oud was). Hij volgde met succes landbouwwintercursussen. Marinus Brouwer hoefde niet in militaire dienst. Van 27 november 1939 tot 10 mei 1940 was hij tijdelijk controleur werkverschaffing en steunverlening bij de Crisis-Controledienst in Beilen. Op 10 mei 1940, bij het uitbreken van de oorlog, werd Marinus beëdigd als tijdelijk gemeenteveldwachter te Beilen. Op 1 mei 1942 werd zijn tijdelijke verbintenis omgezet in een vast dienstverband. Kort daarna huwde hij in Haren op 22 mei 1942 met Aaltje Bonder, die op 11 juni 1916 in Haren was geboren. Bij het opheffen van de gemeenteveldwachter op 1 maart 1943 werd Marinus opperwachtmeester der Staatspolitie. Na het einde van de Tweede Wereldoorlog werd zijn functie wachtmeester 1e klasse van de Rijkspolitie. Met korte onderbrekingen was hij steeds als politieman in Hooghalen gestationeerd. Tijdens de bezettingsperiode was Brouwer actief in het verzet in het noordelijk deel van de gemeente Beilen. Kort na de bevrijding werd er een zoon geboren in het gezin van de politieman: Jan Pieter. Twee jaar later was het gezin compleet door de komst van een dochter, die ze Willemke Liena noemden. Marinus Brouwer werd op jonge leeftijd ongeneeslijk ziek. Hij overleed 39 jaar oud op 27 november 1950 in het ziekenhuis te Groningen.

wachtte het halen van zijn diploma niet af; hij solliciteerde naar een baan bij de gemeentepolitie in Den Haag, maar daar werd hij in verband met een oogafwijking niet aangenomen. Hij raakte desondanks toch bij de politie. Door toedoen van Bosveld werden Marinus Brouwer en Hendrik Biemold in verband met de oorlogsdreiging half januari 1940 door de gemeente Beilen aangesteld als tijdelijk veldwachter, met dien verstande, dat ze op de dag dat de oorlogstoestand mocht intreden in functie zouden komen. Ook kruidenier Betties Kalteren werd op dezelfde voorwaarde aangesteld.

Toen op 10 mei 1940 de oorlog uitbrak, beëdigde burgemeester Wytema onverwijld zowel Brouwer, Biemold als Kalteren tot tijdelijk gemeenteveldwachter. De kersverse 29-jarige veldwachter Brouwer voorzag dat de politie zou worden ontwapend en liet zijn pistool bij familie 'onderduiken'. Hij werd in oktober 1940 overgeplaatst van Beilen naar Hooghalen. Het gebied dat hij als veldwachter bestreek was Hooghalen, Laaghalen en Laaghalerveen. Zijn jaarwedde bedroeg f 1.369,--. Hij ging in de kost bij de familie Elslo, die een smederij in Hooghalen hadden.

In de eerste jaren van de bezetting door de Duitsers werden in het landelijke Hoog- en Laaghalen de veranderde omstandigheden niet zo gevoeld. Het leven op het platteland ging min of meer normaal verder. Brouwer slaagde in september 1941 voor het politiediploma. Een bijzonderheid in zijn rustige werkgebied was dat de veldwachter in juli 1942 op het land een kilometer ten noorden van Hooghalen een Marine-lichtfakkel vond. Brouwer was toen nog steeds 'tijdelijk' diender en hoorde officieel niet tot de sterkte. Omdat hij trouwplannen had, wilde hij toch wel een vaste aanstelling hebben. Burgemeester Wytema zorgde ervoor dat hij die per 1 mei 1942 kreeg van de Commissaris der Provincie, zoals de Commissaris der Koningin tijdens de bezetting werd genoemd. Kort daarop huwde veldwachter Brouwer in Haren met Aaltje Bonder. Het pasgetrouwde stel ging bij de Halerbrug wonen.

Steun aan het verzet

Hoewel de politie in zijn algemeenheid zich ten opzichte van de Duitse bezetter pas in de zomer van 1943 minder volgbaar ging gedragen, was veldwachter Brouwer al vanaf het voorjaar 1942 een belangrijk contactpersoon voor Anne de Vries en andere verzetslieden in het noordelijke deel van de gemeente Beilen. Op 1 maart 1943 werd de gemeentepolitie opgeheven en werd Brouwer opperwachtmeester van de op Duitse leest geschoelde Staatspolitie. Zijn standplaats bleef Hooghalen. Van midden maart tot 2 augustus 1943 werd Brouwer gedetacheerd in Gasselte. Hij was daar in de kost bij het gezin van schilder Dolfing. Eén dag nadat hij was teruggekomen in Beilen werd hij met Anne de Vries en de spuitgasten van de brand-

weer, gearresteerd en in Hogeveen op het politiebureau vastgehouden. De Vries werd verdacht van brandstichting van de boerderij van de familie Sijbenga, de spuitgasten en de politieman van sabotage. Het liep goed af en allen kwamen weer snel vrij. Brouwer bleef het verzet daar waar mogelijk steunen, hij waarschuwde bij onheil met name Hendrikus Gerard, die op 1 juni 1943 huisbewaarder was geworden op het landgoed Dennenrode, gelegen tussen Halerbrug en Hooghalen, en waar een centrum van illegale handelingen was ontstaan. De politieman bracht onderduikers onder. Tevens waarschuwde hij voor invallen, razzia's en dergelijke; hij werd daartoe steeds op de hoogte gesteld van de adressen waar onderduikers of verzetsmensen -al dan niet tijdelijk- verbleven. Hij hielp J. Thole uit Kamp Westerbork te ontluchten toen hij deze als bewaker moest vergezellen. In februari 1944 werd er een verzetsgroep gevormd onder leiding van Anne de Vries; de politiemannen Hemkes en Brou-

De boerderij van de familie Sijbenga, die in 1943 afbrandde. Zie voor meer informatie hierover: G.J. Dijkstra e.a., Gemeente Beilen 1940-1945, deel 3, Beilen 2001, blz.137 e.v.

Jodenvervolg

Brouwer was één van de veldwachters die op 2 oktober 1942 namens Beilen in Assen aanwezig was op een bijeenkomst tijdens welke de Duitsers bekend maakten dat tussen 2 oktober 18.00 uur en 4 oktober 14.00 uur in Drenthe alle joodse mensen moesten worden opgepakt en weggevoerd naar kamp Westerbork. In Beilen weigerde burgemeester Wytema opdracht daartoe te geven aan zijn gemeenteveldwachters. De eerste burger van Beilen werd daarop gearresteerd en de politie kreeg alsnog opdracht van de Duitsers de joodse bevolking van Beilen op te pakken. De joden was al geruime tijd daarvoor door chefveldwachter Viëtor aangeraden onder te duiken. Maar de meesten hadden dat niet gedaan.

Verkeerde vader

Bij de aangifte in 1947 van zijn dochter door wachtmeester Brouwer bleek dat een kind van de verzetsman Hendrikus Gerard - waarvan de politieman, omdat Gerard was ondergedoken tijdens de bezetting, de geboorteaangifte bij de gemeente had verzorgd - per abuis op naam van Brouwer was ingeschreven. De fout werd hersteld; het 'derde kind' van Marinus Brouwer kwam alsnog op de naam van de echte vader te staan.

Overzicht

Hendrik Biemold was de zoon van landbouwer Jan Biemold en Femmigje Knecht en werd in Wijster geboren op 25 juli 1913. Hij kwam bij zijn vader in het bedrijf, maar werkte ook als knecht bij andere landbouwers. Hij volgde de landbouwwintercursus en later een opleiding voor het politiediploma. Hendrik Biemold diende niet als militair. Per 10 mei 1940 werd hij tijdelijke gemeenteveldwachter in Beilen. Biemold had als standplaats Wijster, met een korte detachering van eind 1940 tot en met juli 1941 in Hijken. Per 1 mei 1942 werd zijn tijdelijk veldwachterschap omgezet in een vast dienstverband. Zijn standplaats was inmiddels het dorp Beilen geworden. Hij huwde op 9 juli 1942 in Westerbork met Jantina Frederika Beek, die op 25 april 1917 in Mantinge in de gemeente Westerbork ter wereld was gekomen. Korte tijd na de opheffing van de gemeentepolitie en de vorming van de staatspolitie verliet Biemold half april 1943 Beilen en werd wachmeester van de Staatspolitie in Schoonoord. Daar werden twee kinderen geboren: Jan in 1945 en Johan in 1947. In september 1948 werd Biemold benoemd in Schoonebeek als wachmeester der 1e klasse van de Rijkspolitie. Het gezin woonde in Oud-Schoonebeek, waar in 1949 een derde kind werd geboren: Hendrik. In november 1950 verhuisde het gezin naar Nieuw-Schoonebeek. Hendrik Biemold promoveerde tot opperwachmeester. Zijn vrouw werd ongeneeslijk ziek en overleed op 15 mei 1975 in Schoonebeek. Kort daarna ging Biemold met pensioen en vestigde zich in Westerbork. Hij overleed te Beilen op 15 januari 1993.

wer waren hier ook lid van. De groep was bedoeld voor het vervoer van wapens, voor onderdak van gevluchte gevangenen en onderduikers en voor verspreiding van het illegale dagblad *Trouw*.

Bevrijding

Ondanks zijn vele ondergrondse activiteiten haalde opperwachmeester Brouwer zonder noemenswaardige problemen de bevrijding op 12 april 1945. Vier maanden later werd hij vader van een zoon. De politie-organisatie werd na de bevrijding omgevormd en gereorganiseerd. De gemeenteveldwachter keerde niet meer terug. Marinus Brouwer werd wachmeester der 1e klasse van de Rijkspolitie met als standplaats Hooghalen, waarvan hij tevens postcommandant werd. Marinus Brouwer en Aaltje Bonder kregen in mei 1947 hun tweede kind: een dochter. Aan het eind van de veertiger jaren begon de politieman met zijn gezondheid te sukkelen. Hij bleek een ongeneeslijke ziekte te hebben. Marinus Brouwer overleed eind november 1950 kort na zijn 39ste verjaardag. Onder zeer grote belangstelling werd hij op 2 december ter aarde besteld op de begraafplaats te Beilen.

Hendrik Biemold

De in juli 1913 ter wereld gekomen Hendrik Biemold was de eerstgeboren zoon van landbouwer Jan Biemold in Wijster. Deze had een boerenbedrijf van beperkte omvang. Als oudste kwam Hendrik, nadat hij de Lagere School had doorlopen, bij zijn vader op de boerderij werken. Maar omdat daar niet genoeg voor hem te doen was, verhuurde hij zich als boerenknecht bij verschillende landbouwers in Beilen en Hoozevee. Gedurende twee jaar volgde Hendrik de landbouwwintercursus die hij 'met zeer veel vrucht' met het diploma afsloot. Hij hoefde niet in militaire dienst.

De economische wereldcrisis in de dertiger jaren van de vorige eeuw betekende ook voor landbouwers armoede en omdat de vooruitzichten op verbetering ontbraken, ging Hendrik voor politieman leren. Hij volgde de schriftelijke cursus voor het politiediploma van de Algemeene Nederlandsche Politiebond. De Beiler veldwachter Bosveld gaf wekelijks mondeling les aan Biemold en aan nog twee andere leerlingen, ter ondersteuning van de schriftelijke opleiding.

Oorlogsdreiging

In verband met de oorlogsdreiging werd Hendrik Biemold - samen met Marinus Brouwer uit Hooghalen en Bettes Kalteren uit Hijken - op 15 januari 1940 door de gemeente Beilen als tijdelijk veldwachter benoemd, met dien verstande dat hij op de dag dat de oorlogstoestand mocht intreden in functie zou komen. Toen Duitse troepen op 10 mei 1940 Nederlands grondgebied betraden, beëdigde

burgemeester Wytema dan ook onmiddellijk zowel Biemold, Brouwer als Kalteren. De kersverse, 1.75 meter lange, 26-jarige tijdelijke gemeenteveldwachter kreeg als standplaats Wijster toegewezen. Dat was bekend terrein voor Biemold, maar Wijster was ook een dorp waar veel leden van de Nationaal Socialistische Beweging woonden. Een politieman moest daar wel voorzichtig manoeuvreren. Toen zijn collega Bettes Kalteren eind 1940 naar Blokzijl vertrok, werd Biemold naar Hijken overgeplaatst. Daar bleef hij tot 1 augustus 1941. Op die datum werd de rijksveldwachter-brigadier-titulair Jan Koopman benoemd tot gemeenteveldwachter in Hijken. Hendrik Biemold werd weer in Wijster gestationeerd.

Door de uitbreiding van het aantal gemeenteveldwachters in Beilen werd er in december 1941 een chef-veldwachter benoemd in de persoon van Nico Viëtor. Per 1 mei 1942 kreeg Hendrik Biemold zijn vaste aanstelling als gemeenteveldwachter. Zijn standplaats was toen al het dorp Beilen geworden; hij had een kosthuis aan de Asserstraat. Twee maanden na zijn definitieve benoeming trad Hendrik Biemold in Westerbork in het huwelijk met Jantina Frederika Beek uit Mantinge, die van 1936 tot 1939 dienstbode in Beilen was geweest.

Naar Schoonoord

Na de opheffing van de gemeenteveldwacht door de bezetter op 1 maart 1943 en de samenvoeging van de Beiler gemeente- en rijks-politie tot een staatspolitiekorps, bleek Biemold het volstrekt niet te kunnen vinden met een nieuwbenoemde collega. Hij vroeg overplaatsing en kwam korte tijd later, half april 1943, als wachtmeester der Staatspolitie in de gemeente Sleen terecht, met als standplaats Schoonoord. Hij woonde daar aan de Havenstraat. Tijdens de bezetting was Schoonoord geen dorp waar het buitensporig aan toeging. Ook de nog jonge politieman deed zijn werk onopvallend.

Wijster

Inkwartiering

In het verhaal *'Terug naar toen..... Herinneringen aan Schoonoord'*, verhaalt ing. G.N. Verhoef, die vanuit Amsterdam na veel omzwervingen in het voorjaar van 1944 in Schoonoord terechtkwam, van zijn inkwartiering bij politieman Biemold: 'Henk [Siepel] en ik kwamen daar bij veldwachter Biemold. (...) Wat herinner ik me daar nog van? Ze waren jong en waarschijnlijk nog niet zo lang getrouwd. (...) Nu achteraf, betwijfel ik of ze wel zo blij waren met onze inwoning. We hebben er uitstekend te eten gehad.'

Hendrik Biemold (uit: W. Bakker, Kent u ze nog... de Beilers, Zaltbommel 1974, nr. 19)

Geraadpleegde bronnen:

Drents Archief:
Archief Kabinet der Koningin
toegangsnummer 0048 inventaris-
nummer 122.
Archief Commissaris der Provin-
cie toegangsnummer 0040 29 april
1942 nr. 369P en 17 maart 1942
nr. 363P.
Gemeentearchief Midden Drenthe:
PD gemeentearchief Beilen.

Geraadpleegde literatuur:

De Politie, orgaan van de Neder-
landse Politiebond, 5e jaargang nr
25, 27 december 1950.
Braker, G.M.E., *Kroniek van de
oorlogsjaren 1940-1945 in de
gemeente Beilen*, Beilen 1995.
Hieruit: 19 oktober 1940, 12 juli
1942, 2 oktober 1942, 3 augustus
1943 en 8 februari 1943.
Dijkstra, G.J., 'Landbouwers in
de jaren dertig', in: *Tijdschrift
Historische Vereniging Gemeente
Beilen*, jaargang 8 nr. 3
september 1996, blz 1 en 3
Dijkstra, G.J. e.a., *Gemeente
Beilen 1940-1945, deel I*, Beilen
1999. Hieruit: blz 58 [noot 40], blz
61-62.
Dijkstra, G.J. e.a., *Gemeente
Beilen 1940-1945, deel II*, Beilen
2000. Hieruit: blz 72-73, 151-152,
178.
Dijkstra, G.J. e.a., *Gemeente
Beilen 1940-1945, deel III*, Beilen
2001. Hieruit: blz. 214 en 217.
Panjer, K.G. en H.G. Fluks, *De
Brug, Schoonoord en omgeving
1940-1945*, blz 35 en 96.

Dank

De auteur dankt de heren J.P. Brou-
wer te Laaghalerveen, A.H. Uilenberg
te Klijndijk, J. Biemold te Bantega,
W. Biemold te Beilen en H.G. Fluks
te Schoonoord voor hun medewer-
king bij de totstandkoming van deze
aflevering.

Landbouwcrisis

In de dertiger jaren van de 20ste eeuw werden de landbouwers zwaar getroffen door de economische crisis van die tijd. De gemengde bedrijven kregen daar vanaf 1931 mee te maken. Voor de varkenshouderij betekende dat een forse prijsdaling. De problemen in de veehouderij werden verergerd, doordat veel landbouwers ten gevolge van de crisis in de akkerbouw hun veestapel uitbreidden. Ook in de periode van de crisis in de veehouderij bracht men de omvang van de veestapel niet terug; men hoopte op betere tijden. Belangrijke oorzaak was de devaluatie van het Engelse pond, waardoor Nederlandse zuivel en bacon op de Engelse markt veel te duur werd. De situatie verergerde toen de agrarisch concurrent Denemarken zijn munt ook devalueerde. De regering Colijn weigerde echter de gulden in waarde te laten verminderen. De prijzen van agrarische producten - en als gevolg daarvan de inkomens van de landbouwers - daalden dramatisch. Veel landbouwbedrijven werden bedreigd in hun bestaan. Het levenspatroon werd versoberd.

Bij navraag bij enkele oudere Schoonoorders luidde het antwoord: "Biemold? ja die was hier vrogger bij de plietsie". Andere dingen konden zij zich niet herinneren. Biemold bleef ook nog enkele jaren na de Tweede Wereldoorlog in Schoonoord. Zijn functie werd wachtmeester der Rijkspolitie. Kort na de bevrijding, in oktober 1945, werd er een zoon geboren in Biemolds gezin, die ze Jan noemden naar zijn grootvader. Na de komst van een tweede zoon, Johan, in februari 1947, verhuisde het gezin naar Schoonebeek. Daar werd Biemold wachtmeester der 1e klasse van de Rijkspolitie. Ze woonden eerst in Oud-Schoonebeek aan de Hoofdstraat en de Zuider-sloot. Een derde kind - weer een zoon - zag enkele dagen na het begin van het jaar 1949 het levenslicht; hij kreeg de naam Hendrik. In 1950 kochten de politiemann en zijn vrouw een huis aan de Hoofd-straat in Nieuw-Schoonebeek en verhuisden daar naar toe. Bij de echtgenote van wachtmeester Biemold manifesteerde zich een chronische ziekte aan de zenuwbanen met als gevolg verlammingen. De ziekte, bekend als MS, verergerde steeds. Zo veel mogelijk verzorgde Biemold zijn vrouw zelf. De chef van de politiemann deed wel eens een oogje dicht als dat soms ten koste van de dienstvervulling ging. In mei 1975 overleed Jantina Frederika Beek aan deze ziekte. Ze was nog maar 58 jaar oud. Enkele jaren later ging Hendrik Biemold met pensioen. Hij had de rang van opperwachtmeester der Rijkspolitie bereikt.

Biemold vestigde zich na zijn pensionering in Westerbork. Tijdens een bezoek aan het zwembad in Beilen kreeg hij, half januari 1993, een hartstilstand en overleed. De oud-politiemann was 79 jaar oud geworden.

Op de foto

Groepsfoto

L. Huizinga

In 1933 werd bij de ULO, die gehuisvest was in het schoolgebouw van de openbare lagere school, een groepsfoto van een ULO-klas gemaakt.

Het bijzondere van de foto is, dat er een jongen op staat, die niet in de klas zat: Roel Reijntjes. Hij liet zich, staande naast zijn oudere broer, Johannes Reijntjes, eveneens portretteren.

Deze foto werd op 10 maart 2008 in het *Dagblad van het Noorden* geplaatst met mijn oproep voor meer gegevens. Ik heb inmiddels alle namen.

Op de foto staan, vanaf links: bovenste rij: Gezienus Blaauw, Max van Oosten, Harmannus Boer, Harm Koers en Berend Koning. Tweede rij: Roel Reijntjes, Johannes Reijntjes, Gerrit Kuipers, Albert Bosman, Herman Kramer en Hendrik Beuving. Derde rij: Jantienus Weggemans. Roelof Datema (leraar), Cornelis Schuring en Jo Koers. Op de voorgrond zitten: Roelofje Zwiers, Wubbe-giena Zwiers en Aaltiena Nijmeijer. Max van Oosten (geboren te Dwingeloo op 26 april 1918) was van Joodse afkomst en kwam uit Dwingeloo. Hij is op 30 april 1943 in het concentratiekamp Sobibor om het leven gebracht. Gerrit Kuipers kreeg als schrijver over Drenthe en in de Drentse taal veel provinciale bekendheid. Berend Koning werd ambtenaar en heeft een aantal opstellen en boekwerkjes over de Tweede Wereldoorlog geschreven.

Roel Reijntjes (1923-2003)

Piet Draad en Lise

Zie zint al jaoren vot oet oes darp. Fietsemaker, wàs Piet en hie dee as een van de eersten ook in olde auto's.

Zie woonden in een groot, vervallen balderak van een hoes, dat krom van vermuidheid zien veurkaante tot kôt an de straot veuroetsteuk. Now allang ofbreuken. Waorlangs deur het steegien het padtien gunk naor 'Op het nippertien' - een hoes dat er, wat grond angiet, nog nèt staon kun. Piet en Lise, hiel algemeen volk en deur elk bemind.

Welwillend bekeken in heur olde bende. Aans as aandern. In het hoes met de grote kamer, mug men wal geducht oetkieken, aanders trapte men zo deur de molmde vloer. In Dwingel, waar de vader van Lise toehöl, nao over de Grup bij Schoonebeek oet de Pruuse laanden kommen te wezen, daor harren Piet en Lise 'n kaander vunnen.

Lise, de Duutse, oet het angrenzende moor- en Piet, de zeun van de Asser kleermaker, Jan Draad. Een dappere revolutionair, volgeling van Domela Nieuwenhuis, de schrik van de Asser Groten, 'Het establishment' - dan wal het Herenbolwark. De jonkheid van Piet was vol reuring. Vol van drokte en geschrief van zien Va, die as klein kleermakertien, klein sniedertien, veur de verdrukten van dizze eerde duurde te strien. En die dat dan ok, zo as de mieste veurvechters dit met armoe en vernedering mus betalen. Maor die het kaampen niet kun laoten, umdat hiel zien wezen véchten tegen onwaorheid en onrechtveerdigheid was.

As kind al mus Piet de vluchtschriften en plakkaoten veur zien Va rondbrengen. De stukken, waarin stun, dat de maatschappelijke positie van de mens, miestal de staotus van zien latere bestaon

bepaalde, en waarin spreken weur over de dag, dat alle arbeiders zük verenigen zullen en de diknakken vôtjagen en op zullen gaon naor een nij leven, zunder armoe en onrecht.

De zoerste ervaoring was nog de weerstand tegen heur vechten, het ofwiezen deur de nette en kleine lugies, benaornde oet de orthodoxe gemeenschap, die vanoet kleine verwörvenheden hum niet verstunnen of verstaon wollen. Vége wat bang veur de roezie en de drokte van het griepen naor ideaolen, die heur te groot en te machtig schenen.

Dizze apostel Paulus van het socialisme was veur heur bedreigend. Zie schrukken van zien felle woorden 'De kleine burgerij'. Aid bang um zük te braanden an kold water. Die gien triezel kriegen wollen van de grote lu, die het veur het zeggen harren.

En zo was Piet daar opgruid, in dat vlammeende milieu in Assen. Maor de naturen zint wonderliek. In Piets ogen braandde het nooit zó, as in die van zien va. Hie har een humorvolle helderheid, ofkerig van alle dogma's. Hie har meer metkregen van zien moe. Een geliekmaotige bliedschup, um de dingen, die under het gewone schoelt, een rustige lust in het bestaon, bij alle materiële armoede. Ogen, die elk antrökken.... en verwonderden.

Maank de grote rommel van olde fietsen en nog oldere auto's, daar scharrelde Piet as een langpootmug umheer. En in de kleine aanbouwde keuken har Lise, zien vrouw aid de 'kaffee' klaor. Lise,

Hekstraat. In de vierde woning vanaf links (de woning met de lage dakgoot en het dakkapel) woonde Piet Draad.

'Terhorsterzand bij Beilen'. Deze foto van H. Overzet uit Beilen werd op 8 december 1933 in Het Noorden in Woord en Beeld geplaatst.
(Collectie Roelof Boelens, Emmen)

miest opgewekt en zunder ienige andrang um heur Piet maotschappelijk hoger op te steuten. Beilen hef dreej bizunderheden zee de heufd-onderwiezer: de dikke boom, het Trösterzaand en Piet.

Veur olders met weinig geld meuk Piet oet allerlei lösse underdielen toch nog - veur haost gien geld - een fietsien. Mangs een deur-trapper, zunder freewheel.

En as zie dan een enkel maol niet akkedeerden - Piet en Lise - dan gungen zie hen de bos - op het baankien stoef met de ruggen naor 'n kander en dan weur het zo weer goed, deur de inwarking van de stilte en het soezen van de wind in het gebladerte.

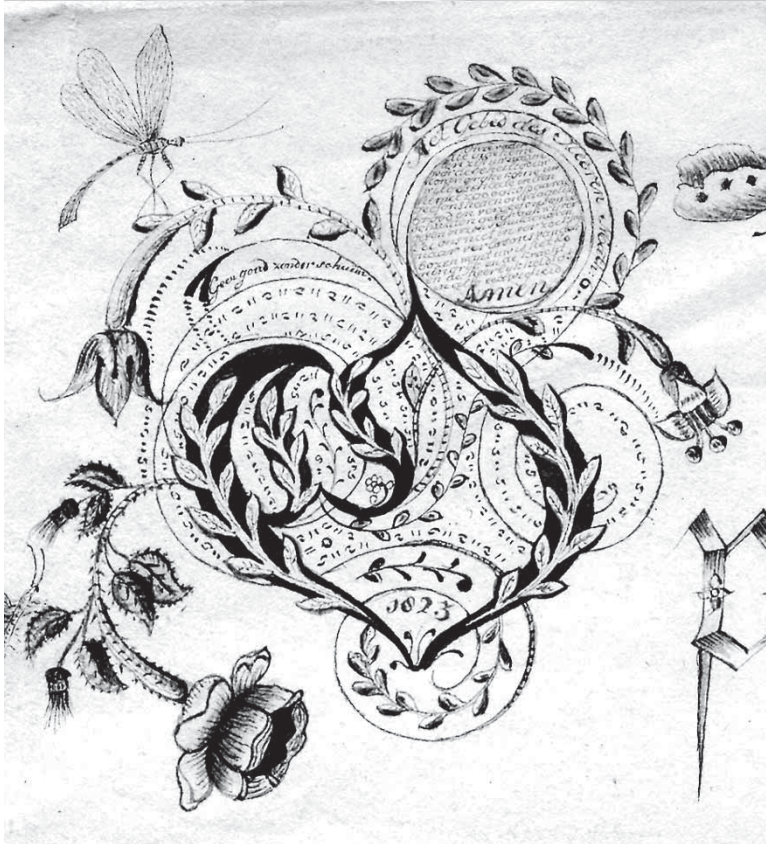
En Lise höl van Piet. Zien charme was, datte aid raod wus. Raod zunder sociaole programs en vlugschriften. In de miest benarde umstaandigheden kwamp het dan toch weer goed ...

En doe zint zie verdwenen, zo maor iniens, want heur olde barak van een hoes mus der of veur nijbouw. En daorbij, in een fabriek in Utrecht was meer te verdienen. En op heur hoes, kwaamp een nije, grote winkel. Maor de kleurigheid van de fliere-fluiter Piet was vòt, veurgoed. De charme van het ongeregelde leven. Waor alman, op elke tied terecht kun en de koffie in de pot aid pruttelde. Bij twee mensen, die het intermenselijk contact, zunder maotschappelijke studie en opleiding, tot in de vingertoppen beheersten.

Gebruiksvoorwerpen (5)

**In deze rubriek wordt elke keer een oud gebruiks-
voorwerp besproken en kunt u raden naar het
gebruik van een volgend voorwerp.**

De Collectie Brands is te bezoeken vanaf 1 mei tot en met eind oktober op zaterdag en zondag tussen 13.00 en 17.00 uur en volgens afspraak (tel. 0591-312613). Adres: Herenstreek 11, Nieuw-Dordrecht

*Voor meer informatie zie:
www.collectie-brands.nl*

Bekend

In de Collectie Brands bevindt zich een groot aantal papieren en geschriften. Op zich misschien niet van grote waarde, maar bijzonder omdat ze bewaard zijn gebleven. De foto laat een detail van een stuk papier zien, waarop een 'proeve van schrijfkunst' uit 1853 is te zien. In de cirkel, met een doorsnede van een € 2,- geldstuk is in goud het Onze Lieve Vader geschreven.

De tekst voor deze rubriek is geschreven door
S. Hoek-Beugeling (Emmen)

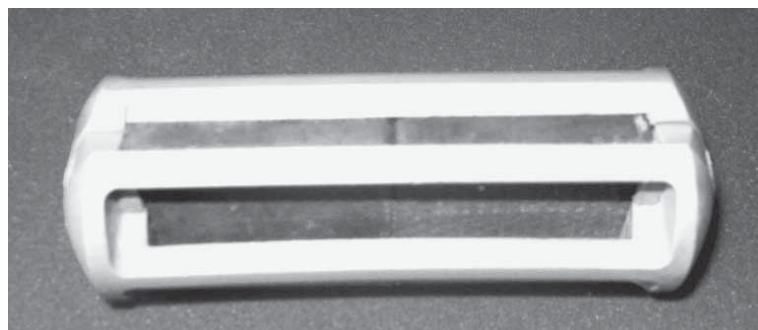
Oplossingen

Er zijn enkele goede oplossingen over de 'pensmagneet' binnengekomen. Door een computerstoring zijn de namen niet meer bekend. De goede inzenders worden verzocht contact op te nemen met J.A. Sikken.

Oplossing tijdschrift januari 2008

De oplossing van het voorwerp (*Tijdschrift Historische Vereniging Gemeente Beilen*, jaargang 20, nummer 1, p. 32) was een pensmagneet. Deze werd via de bek en de slokdarm ingebracht in de pens van een koe. Dit diende ter voorkoming van 'scherpe voorwerpen' in de maag.

De vraag

Wie weet waar dit lampje (links) voor diende? Het lampje is gemaakt van blik met perkament van binnen. De hoogte is 16 cm en de diameter 7 cm.

Oplossing voor 1 augustus 2008 zenden aan mw. J.A. Sikken, Grondselweg 7, 9418 TP Wijster - email: janetta@grondsels.nl. Indien er meer goede inzenders zijn, wordt door loting bepaald wie twee gratis toegangskarten krijgt voor een bezoek aan de Collectie Brands in Nieuw-Dordrecht.

Lezingen

Op 8 september 2008 wordt in Hooghalen een lezing gegeven door Roel Sanders. Deze lezing gaat over schilders in Drenthe en wat is nu een mooier dorp dan Hooghalen om deze lezing te geven. Roel Sanders heeft het boek *Schilders in Drenthe* geschreven en in april is zijn laatste boek uitgekomen: *Schildersdorpen*.

Op 13 oktober 2008 is er een lezing in Wijster. Deze wordt gegeven door Geert Hoving uit Westerbork, lid van de Drentse genealogische vereniging. De lezing gaat over een aantal oude families uit Wijster.

Contributie

In dit tijdschrift is **de acceptgiro** opgenomen, waarmee u het lidmaatschap over 2008 ad € 16,50 kunt betalen.

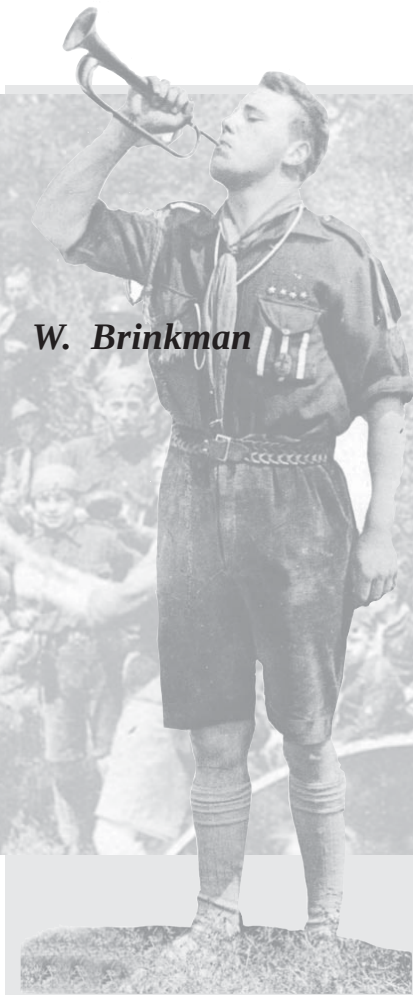
Als u op en andere wijze betaalt, wilt u dan ook uw **naam, adres en woonplaats en het lidnummer** vermelden?

In het kamp van de N.P.V.

W. Brinkman

In mei 1932 werd in 'het kamp bij Hooghalen' het noordelijk Pinksterkamp van de 'Ned. Padvindersvereniging' georganiseerd.

'Wondermooie dagen werden doorgebracht in het zand en het nieuwe voorjaarsgroen - door samen te leven in de vrije natuur is de band tussen allen, wederom versterkt, zoowel tussen de 'welpen' (van 5-12 jaar), de 'verkenners' (12-17 jaar) als de 'voortrekkers' (boven 17 jaar) - in een kleine 70 tenten logeerden ca. 300 jongelui.'

Foto's. Links: De stemming moest er tijdens het kamp goed inblijven. 'Mocht iemand wat 'down' geraten, dan was er een 'feestcommissie' die als gangmakers de vrolijkheid er weer inbrachten.' Rechts: 'Doet moeder, zus of de meid dat thuis - hier red je jezelf en aardappelschillen blijkt ook alweer een kunst, die vaardigheid en oplettenheid eischt: "Dun schillen! Alle oogen eruit!" klinkt het.

De foto's zijn afkomstig uit het weekblad Het Noorden in Woord en Beeld van 27 mei 1932. (Collectie Roelof Boelens, Emmen)

